

ESB met AOW

Zoals zovelen bij het bereiken van de vijfenzestigjarige leeftijd terugblikken op een werkzaam leven, zo heeft ook de redactie van ESB het feit dat het blad dertien lustra zonder ongelukken doorkwam, een terugblik waard geacht. Op 5 januari 1916 zag het eerste nummer van *Economisch Statistische Berichten* het licht, omdat de oprichters voelden dat een „algemeen weekblad voor handel, nijverheid, financiën en verkeer” hier te lande een taak te vervullen had. Wat zij zich ten doel stelden, was „het gezicht op de groote lijnen” van het economische gebeuren van hun tijd te bevorderen en voor dat doel „zooveel mogelijk zelfstandig Nederlandsche voorlichting” te verstrekken. Hoezeer ook de accenten in vijfenzestig jaar tijd zijn verlegd, deze redactionele vertrekpunten, zoals in de oprichtingsverklaring neergelegd, zijn constanten gebleven.

Accenten zijn verlegd, hoe kan het ook anders in een periode waarin de economische ontwikkelingen zelf zo'n veranderlijk beloop hadden en telkens andere aspecten naar voren deden komen. De statistische overzichten, die de naamgeving van het blad en zijn belang mede hadden bepaald, verdwenen uit de kolommen, toen beter toegeruste instanties zich met de publikatie ervan belastten. De opmaak veranderde keer op keer, maar werd nooit een fraai staal van grafische vormgeving — economen zoeken nu eenmaal inhoud, geen vorm. Het lettertype wijzigde zich, maar het corps bleef onveranderlijk klein, met als uitgangspunt: zoveel mogelijk letters op zo weinig mogelijk papier, een economisch tijdschrift waardig.

Maar het economische leven zelf, en wat als reflectie daarop in ESB verscheen, maakte grote veranderingen door, soms in de vorm van heftige schokken, dan haast ongemerkt in een continu proces. De eerste wereldoorlog, die goeddeels aan ons land voorbijging en het herstel daarna met zijn geleidelijke industrialisatie die diep ingrijpende gevolgen had, de grote depressie van de jaren dertig, de zinloze vernietiging van de tweede wereldoorlog en het wonderbaarlijke herstel dat volgde, maar dat ook weer de kiemen in zich droeg van nieuwe vormen van stagnatie waarop het juiste antwoord nog niet lijkt gevonden — het passeert allemaal de revue in deze ESB. Overdrukken uit oude jaargangen illustreren daarbij hoe tijdgenoten registreerden en in ESB verslag legden van hun bevindingen.

De periode 1916-1929 wordt beschreven door prof. dr. P. W. Klein. Op economisch gebied was na een ernstige inzinking in het begin van de jaren twintig sprake van een evenwichtige expansie, die met de beurskrach van Wall Street abrupt ten einde kwam en omsloeg in recessie en depressie. Onder economen woedde een tweestrijd over het al dan niet terugkeren tot de gouden standaard, en daarmee over de keuze voor een inflatoire dan wel deflatoire politiek. Op sociaal gebied leek de geschiedenis na de invoering van het algemeen kiesrecht „even op de plaats rust” te maken (Klein). In ESB's uit die jaren treft men vele artikelen over de medezeggenschap: het instellen van een georganiseerd overleg tussen werkgevers en werknemers, dat ondanks alle discussie echter nauwelijks van de grond kwam en in elk geval niet leidde tot wezenlijke veranderingen in de economische orde.

Prof. dr. Joh. de Vries beschrijft de jaren dertig, waarvan de economisch-historici nog maar nauwelijks tot een afgeronde beeldvorming zijn gekomen, maar waarin crisis en werkloosheid centrale thema's zijn. In ESB werd het ver-

loop van de internationale conjunctuur op de voet gevolgd en leidde de aloude redactionele formule van open forum te zijn voor elk op argumenten steunend standpunt tot een ware strijd over de monetaire politiek. Pas tegen het eind van de jaren dertig breekt het gevoel door dat de crisis wordt overwonnen (zie N. J. Polaks artikel „Vernieuwing”), maar dan staat de oorlog voor de deur.

„Zal het dagen?”, is de vraag waarmee F. de Vries na mei '45 in ESB de draad weer opvat en waarmee hij uitdrukking geeft aan zijn blijdschap, die is vermengd met twijfel. Zal de wereld de onrust en armoede te boven komen? „Want we gaan de nieuwe tijd allerminst tegemoet met een duidelijk antwoord op deze vragen”. Hoe het wonder boven wonder — en mede dank zij de Marshall-hulp — in ons land inderdaad weer goed kwam, wordt beschreven door prof. dr. J. Pen. De industrialisatie en de geleide loonpolitiek, de werkgelegenheid en de groei, het kwam allemaal tot stand. Maar vanzelf ging het niet, daar moet niet te licht over worden gedacht. In een redactioneel artikel in ESB, dat hier is herdrukt, worden oplossingen gezocht voor de „deining rondom de loonbeheersing”. De welvaartsstijging zette echter door, al zag in 1960 de bioloog ir. H. B. Goettsch zich genoodzaakt te waarschuwen „dat men bij lofzangen over bijv. welvaartsverhoging door industrialisatie de dissonant der biologische gevaren . . . verzuimt ten gehore te brengen”.

Toch duurt het nog tot bijna 1970, voordat zich de eerste duidelijke tekenen van een kentering voordoen. Dan pas ontstaat meer oog voor de negatieve externe effecten die aan produktie en consumptie zijn verbonden. Dan ook neemt het besef toe dat economische groei en kwaliteit van het bestaan lang niet altijd samenvallen. Maar ook op grond van endogene economische factoren waarschuwt secretaris-generaal Brouwers van Economische Zaken al in 1967 dat „koeler weer” op komst is. „Het onbezorgde expansiefest spoedt zich ten einde”. Conjunctuur en structuur vertonen tekenen van instabiliteit.

De welvaartsstaat wordt dan inmiddels verzorgingsstaat en er tekenen zich grote maatschappelijke veranderingen af in de sfeer van democratisering en participatie. Dat maakt een herijking van de traditionele sociaal-economische doelstellingen noodzakelijk, zoals dr. J. W. de Pous beschrijft. Maar de verzorgingsstaat blijft in wezen gefundeerd op voortgaande economische expansie. En die stagneert nu juist in de jaren zeventig, met als meest directe aanleiding de energiecrisis. De politieke en maatschappelijke besluitvorming blijven evenwel teren op voorbij perspectieven, toen matigen en inleveren in het vocabulaire niet voorkwamen. Deze omschakeling betekent een uitdaging aan het politieke bestel, die — aldus Van Doorn in ESB — met alle onmiskenbare verschillen, die van 1945 nabij komt.

Op de vraag: hoe nu verder, schetst De Pous aan het slot van zijn artikel de contouren van een mogelijke nieuwe vorm van sociaal-economische besluitvorming die is gebaseerd op een gezamenlijke aanpak van de overweldigende problemen. Om deze meester te worden is er thans meer dan ooit behoefte aan veelzijdige analyse. Als van ouds wil ESB daarvoor ook in de komende jaren haar kolommen open blijven stellen.

L. van der Geest